

3. Finanční odpovědnost a rozhodování

Součástí života každého jednotlivce je rozhodování. Čím jsme starší, tím se musíme rozhodovat o důležitějších záležitostech týkajících se nejen všeobecného, ale také profesionálního nebo pracovního či finančního života.

3.1 Rozhodování obecně

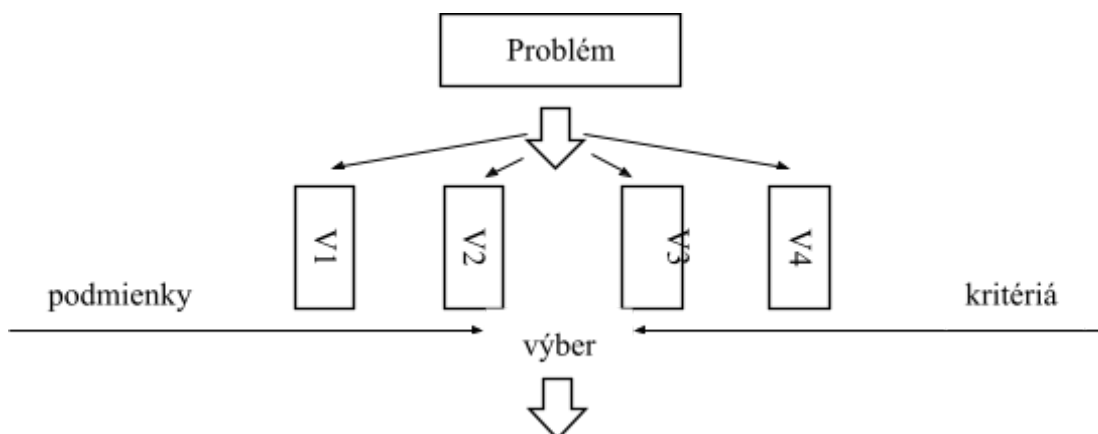
Člověk se potřebuje rozhodovat v různých životních situacích. Může se jednat o situace, které většina lidí považuje za běžné, ale také o rozhodování v náročnějších situacích. Denně můžeme řešit několik otázek, kde je nezbytné zaujmout stanovisko - rozhodnutí:

- zaměstnanec se rozhoduje, jaký dopravní prostředek využije, abych se do práce dostal co nejrychleji,
- student se rozhoduje, co si oblékne na další školní den,
- vysokoškolák se rozhoduje o výběru nejlepší brigády,
- manželé se rozhodují, jaké zvolí cestovní pojištění v případě dovolené.

Rozhodování se uskutečňuje na denní bázi. V souvislosti s rozhodnutím musí jednatel brát v úvahu i důsledky svého rozhodnutí – jednání. Důležité je uvědomit si, že tyto důsledky mohou pozitivně nebo negativně ovlivnit jeho další postavení a vývoj situace, v níž přijal rozhodnutí.

Rozhodování můžeme definovat jako posloupnost kroků, kterými se snažíme dosáhnout požadovaného cíle nebo stavu. Dosažení požadovaného cíle představuje způsob řešení problému. Důležité je však brát v úvahu, že toto rozhodnutí může kýžený stav ovlivnit buď pozitivně nebo negativně.

Na následujícím obrázku obecně popisujeme rozhodovací problém a výběr varianty, která řeší vzniklý problém. [1]

Jak

Obrázok č. 1 Všeobecný proces rozhodnutia

itých –

Zdroj: Bubeliny, Maceková, Vrtaňa, (2021)

předem stanovených kritérií, která nám mohou pomoci vybrat nejlepší variantu, která může vyřešit vzniklý problém. Množství variant, které se nabízejí jako způsob řešení, může jednotlivce selektovat na základě své minulé zkušenosti nebo bližší analýzy. Následující obrázek zobrazuje celý proces rozhodnutí. [1,2]

Případová studie:

Ján Pekný pracuje jako obchodní zástupce v rodinném podniku v Žilině. Jan se připravuje na důležité jednání s klientem. Rozhoduje se, co si má obléct. Venku je příznivé počasí, avšak odpoledne hlásí mírné přeháňky s větrem. S klientem bude jednat v interiéru jedné kavárny. Jan se musí rozhodnout, co si oblékne na důležité jednání s klientem. Přemýšlí nad několika následujícími alternativami:

- A) Kalhoty a košile.
- B) Oblek.
- C) Rifle a tričko s dlouhými rukávy (případně svetr).
- D) Volnější styl – tepláky a mikina.

Na základě všeobecného rozhodovacího procesu vyberte pro Jana nejvýhodnější alternativu oblečení pro jednání s klientem.

Na základě teoretického vymezení rozhodování je možné definovat několik znaků, které jsou pro rozhodování charakteristické:

- existuje možnost výběru z více variant (pokud neexistuje více než jedna možnost, tak nejde o rozhodování);
- výběr vhodné varianty je založen na myšlenkovém postupu – je vědom (nejde se o rychlou impulzivní činnost);
- vhodná varianta je vybrána na základě předem stanovených kritérií;
- na samotné rozhodnutí následně navazuje realizace dalších činností (např. po rozhodnutí o koupi následuje samotná koupě).

Se všeobecným rozhodováním souvisí i konkrétní rozhodnutí. Jedním z nich je finanční rozhodování.

3.2 Finanční rozhodování

Finanční rozhodování jako součást všeobecného rozhodování je významnou částí života každého jednotlivce.

Finanční rozhodování = proces výběru optimální varianty získávání peněz a jejich efektivního použití z hlediska základních finančních osobních cílů.

Finanční rozhodování má jednu výraznou odlišnost od ostatních rozhodování – jde o rozhodnutí, které se **neustále opakuje** – jde o celoživotní akt.

Finanční rozhodování jednotlivce představuje komplexní aktivitu, která je součtem více neizolovaných činností (plánování, spotřeba, spoření, kritické, strategické, intuitivní myšlení).

Finanční rozhodování = plánování + spotřeba + spoření + kritické myšlení + strategické myšlení + intuitivní myšlení

Je třeba zdůraznit, že zaujetí finančního rozhodnutí může být emočně náročné, a to zejména ve vztahu k potřebě času, vynaložení úsilí vedoucímu k získání dostatku informací pro přijetí rozhodnutí.

Ve Visegrádských zemích (Slovensko, Polsko, Česko a Maďarsko) i v souvislosti s přetrvávající pandemií COVID – 19 je možné vnímat různé problémy související s neefektivním finančním rozhodováním. Jedná se o problémy, které se výlučně týkají hospodaření jednotlivce a rodiny:

- neefektivní hospodaření s penězi během krize,
- nadměrná zadluženost,
- cyklické zadlužování,
- neefektivní investování,
- nedostatečné spoření na důchod.

Finanční rozhodování se přímo dotýká finančního rozpočtu jednotlivce, případně rodiny. Jedná se o řadu rozhodnutí, která se týkají současnosti a budoucnosti. Je možné uvést několik příkladů, kdy se jednatel (nebo i rodina) potřebuje finančně rozhodnout:

- jednatel se rozhoduje o výběru nejvhodnějšího spořicího produktu;
- jednatel přijímá rozhodnutí o důchodovém spoření;
- rodina se rozhoduje o úvěru;
- jednatel se rozhoduje o nákupu auta na leasing.

Z uvedených příkladů je vidět, že je třeba mít dostatek informací a také dostatek vytvořených variant pro zrealizování správného rozhodnutí. [1,2]

Finanční rozhodování má i své fáze, které můžeme obecně popsat s ohledem na jednotlivé země Visegrádu. Jedná se o následující fáze:

1. Vymezení finančního problému a cíle jak problém vyřešit.
2. Analýza informací a podkladů pro rozhodování
3. Stanovení různých variant řešení – které jsou reálné z hlediska cílů, které jsme si zadefinovali.
4. Určení kritérií pro výběr optimální varianty – hlediska podle kterých se posuzuje vhodnost varianty z hlediska dosažení cíle, kritéria musí navazovat na finanční cíle, kritériem může být i finanční cíl.
5. Určení optimální varianty – hodnocení podle základního cíle s ohledem na dané riziko
Optimální varianta – při obvyklém riziku nejlépe naplňuje určený finanční cíl. Výběr optimální varianty lze uskutečnit na základě různých exaktních metod
6. Realizace vybrané varianty a její ověření z hlediska cíle

Příklad

Paní Maria již 5 let pracuje jako finanční manažer. Se svým manželem si plánují vzít spotřební úvěr na koupi nového – většího rodinného auta. V rámci průzkumu trhu, který si udělala se musí rozhodnout mezi následujícími nabídkami bank:

- banka A nabídne 16 000 € s úrokem 6,90 %, RPSN 7,12 % s délkou splácení 8 let,
- banka B nabídne 16 000 € s úrokem 7,90 %, RPSN 8,12 % s délkou splácení 8 let,
- banka C nabídne 16 000 € s úrokem 6,90 %, RPSN 6,99 % s délkou splácení 8 let.

V případě finančního rozhodování je nezbytné, aby byla při zvažování jednotlivých variant zapojena analýza a vhodné srovnání jednotlivých možností is metodou modelování, případě experimentu. Jen v takovém případě je možné učinit správné rozhodnutí. Je nezbytné zdůraznit, že i zkušenost dokáže ovlivnit finanční rozhodnutí – primárně negativní, kdy jednotlivec nebude opakovat chyby z předešlých (špatných) rozhodnutí.

Život jednotlivců se vyvíjí v čase. Tím se však mění i jednotlivé potřeby, které jim vznikají. Jak již bylo uváděno v úvodu této kapitoly každý den přijímáme vážnější finanční rozhodnutí.

Tak, jak se vyvíjí život jednotlivce, vyvíjejí se i finanční rozhodnutí, která v jednotlivých fázích života přijímáme.

Pro problematiku finančního rozhodování jsou důležité následující oblasti života:

1. Mladý a svobodný člověk

Tuto fázi lze rozdělit na dvě. První fáze je ta, kdy mladý člověk navštěvuje školu. V této fázi přijímá méně důležitá rozhodnutí a to z důvodu nedostatku finančních prostředků. Druhou částí této fáze může být člověk po ukončení studia, kdy si najde první práci. Z pohledu finančního rozhodování řeší mladý a svobodný člověk rozhodnutí týkající se založení prvního účtu, úhrady nájemného, nákup automobilu a další rozhodnutí určená k uspokojení krátkodobých potřeb.

2. Bezdětný pár

V této fázi života příjem převyšuje spotřebu, čímž se vytváří prostor pro vytváření úspor pro budoucí spotřebu. Bezdětný pár standardně řeší finanční rozhodování v oblasti pořízení nového vozidla, nákupu nemovitosti, případně rozhodnutí o společných dovolených nebo vytvoření spořicího účtu či investičních možností.

3. Manželský pár s dětmi

Příjem, který dosud převyšoval spotřebu, se snižuje, jelikož přicházejí noví členové domácnosti. Většina výdajů je směřována na děti, kterým chtějí rodiče zajistit budoucnost (např. vznik spořicího účtu apod.). V tomto období se řeší pojistné smlouvy pro případ výskytu neočekávaných událostí (cestovní pojištění, pojištění nemovitosti, auta a podobně). V této fázi života je důležité přijímat rozhodnutí týkající se úvěrů, které jsou spláceny (např. hypoteční úvěr). Součástí může být i rozhodování o pojištění.

4. Manželský pár po osamostatnění dětí

Tato fáze života také vytváří prostor pro spoření. Děti jsou osamostatněné, není třeba je dále finančně podporovat. Většina takových párů má v této době již splacené úvěry. Příjem je mnohem vyšší než výdaje, a tím se vytváří prostor pro investování do podílových fondů, popřípadě cenných papírů. V tomto období jde hlavně o snahu zajistit pohodlný důchod. V neposlední řadě takový pár dokáže využívat volné finanční prostředky na dovolené a aktivní trávení volného času.

5. Důchod

Ve fázi důchodu jsou příjmy značně sníženy, protože jednotlivce již nepracuje, ale pobírá důchod. V tomto období se začínají čerpat naspořené finanční prostředky ze spořicíh a investičních účtů. Součástí této fáze jsou také úvahy o přerozdělení majetku, případně tvorba závěti. Většina výdajů důchodců jde na zdravotní péči a léky. [1,2]

3.3 Finanční odpovědnost

„S porouchaným autem jdu do servisu, s nemocí za lékařem a při finančních záležitostech...“

S přijímáním finančních rozhodnutí souvisí i **finanční odpovědnost spotřebitelů**.

Finanční odpovědnost znamená odpovědnost za finance, finanční hotovost, vlastní nebo cizí finanční prostředky. Jedná se o efektivní zacházení s finančními prostředky jednotlivce nebo rodiny.

Na základě výše uvedeného můžeme tvrdit, že finanční odpovědnost **znamená přijímání takových rozhodnutí, která nás do budoucna zatíží jen v nezbytné míře**.

Finanční odpovědnost by měla být vysoce racionální a vědomá činnost, která je zaměřena na neustálé zvyšování výnosů a snižování nákladů. Důležité je při finanční odpovědnosti vnímat i zajištění hodnoty majetku a funkčnosti majetku z krátkodobého a dlouhodobého časového hlediska. [3]

Co dokáže finanční zodpovědný spotřebitel:

- sestavit a dodržovat osobní/rodinný rozpočet,
- seřadit osobní finanční cíle podle jejich priority jednotlivce nebo rodiny,
- zhodnotit pozitivní a negativní důsledky svých finančních rozhodnutí,
- stanovit kroky k dosažení krátko-, středně- a dlouhodobých cílů
- zhodnotit rizika úniku osobních informací (hesla, č. kreditky, ...), jeho důsledky a přijmout kroky k zamezení úniku,
- pokrýt finanční ztráty při náhodných událostech (odpovědnost vůči jiným, snížení pracovní schopnosti). [4,5]

Úkoly:

1. Ema je 11 let a dostává od rodičů kapesné ve výši 40 € (1000 CZK, 183 Zloty, 14 000 forintů) měsíčně. Tyto peníze má použít na nákup svačiny a na měsíční jízdné. Takto jí na její vlastní záliby zbývá asi 10 €. Rozhodla se šetřit si z nich na nové kolo (většinu zaplatí rodiče). Doposud si našetřila 50 €. Do vesnice však přijely kolotoče a Ema se

chce povozit na všechny. Když se však chce svést, musí na to utratit peníze, které by měly jít do její pokladničky. Ema se rozhodla, že vezme, kolik bude potřebovat a to, co jí zbude, bude na nové kolo. Vybrala tedy všechny peníze z pokladničky a šla na kolotoče. Po celém dni s rozčarováním zjistila, že z jejích peněz už nezůstala ani mince.

- *Kde udělala chybu?*
 - *Byla finančně zodpovědná?*
2. Matěj má 18 let a právě skončil střední školu. Jelikož se vyučil automechanikem a okamžitě zaměstnal, začal přemýšlet o koupi auta. Přestože dílna, ve které pracuje, se nachází v sousedství a během dne absolvuje nanejvýš návštěvu potravin a kamarádů, kteří bydlí ve vzdálenosti do 2 km, rozhodl se pro koupi auta. Přesvědčili ho o tom kolegové, kteří však dojíždějí z okolních měst. Jako automechanik prý musí reprezentovat své povolání. Matej však stále nemá našetřených dostatek peněz na koupi auta v hotovosti. Požádal tedy o úvěr v bance. Úvěr také dostal a auto si koupil. Za dva měsíce se majitel autodílny rozhodl, že podnikání ukončí. Toto rozhodnutí způsobilo, že automechanici přišli o práci. Matěj nedostal svůj očekávaný plat, avšak úvěr musel platit.
- *Bylo správné rozhodnutí, že si vzal úvěr, i když neměl ještě našetřené peníze?*
 - *Popište výhody a nevýhody jeho finančního rozhodování.*

Otázky a úkoly:

1. *Které informace jsou pro jednotlivce klíčové při rozhodování:*
 - a. *o koupi herní konzole,*
 - b. *o koupi potravin v obchodním domě,*
 - c. *o zřízení běžného účtu,*
 - d. *o výběru nejvýhodnějšího úvěru.*
2. *Vyhledejte na internetu a porovnejte běžné účty v rámci jednotlivých bank. Které podstatné informace o zřízení běžných účtech umíte vyčítat?*
3. *Jaké finanční rozhodnutí jste zrealizovali za předchozí den, týden a měsíc?*
4. *Definujte finanční rozhodování jako součást všeobecného rozhodování.*
5. *Proč je důležité umět se správně finančně rozhodnout?*
6. *Jaký význam má finanční odpovědnost ve vztahu k rozhodování?*

7. *Které životní situace musíme brát v úvahu při efektivním finančním rozhodování?*
8. *Které fáze finančního rozhodování platí obecně pro země V4?*
9. *Ve které životní fázi přijímáme nejdůležitější finanční rozhodnutí?*
10. *Rozhodování o výběru vhodného spořicího účtu se nejčastěji realizuje ve fázi...?*
11. *Vyjádřete názor, jak byste se mohli vyvarovat nepřiměřené ceně, kterou uvidíte v obchodě.*

Zdroje:

- [1] BUBELÍNY, O., MACEKOVÁ, I., VRTANA, D. (2021). *Spravuj své peníze*. Žilina Alfa Print sro 142 s. ISBN 978-80-973899-1-8
- [2] *Co se vyplatí více – obchodovat na burze nebo investovat?* [online]. [citováno 28. 8. 2021]. dostupné na: <https://investovat.sk/investovanie/obchodovat-na-burze-nebo-investovat/>
- [3] *Přijímání finančních rozhodnutí*. [online]. [2013]. [citováno 28. 8. 2021]. dostupné na: <http://www.fininfo.sk/cz/ja-a-finance/prijimanie-financnych-rozhodnuti>
- [4] *Finanční odpovědnost*. [online]. [2016]. [citováno 29. 8. 2021]. dostupné na: <http://www.finoffice.sk/financna-zodpovednost/>
- [5] *Finanční gramotnost*. [online]. [2015]. [citováno 29. 8. 2021]. dostupné na: <http://www.financnymajak.sk/financna-gramotnost>